

EELK RAPLA MAARJA-MAGDALEENA KOGUDUSE LEHT

Nr 2 (39) september ISSANDA AASTA 2011

Kirjataht suretab, aga Vaim teeb elavaks.

2.Korintlastele 3,6

Laske lapsed minu juurde tulla...

Selle aasta üheks kõige rõõmustavamaks sündmuseks Rapla koguduses võib pidada aastaid varjusurmas olnud pühapäevakooli taaselustamist.

Lemmi Karmo ja Henri Kauver osalesid talvel Lääne-Harju praostkonna koguduste lastetöö tegijatele mõeldud koolituspäeval.

Sealt saadi julgust ja indu Jeesuse ühe olulisema käsu elluviimiseks ning otsus pühapäevakooli töö taastamiseks oligi sündinud. Neile lisandusid Karmen Kauver ja Mari Pervik ning lauluõpetajana Eo Tori.

Pühapäevakooli üleskutse, mis kõlas kirikukantslist ja ilmus ka kohalikus ajalehes, ei jäänud õnneks hüüdjaks hääleks kõrbes. 1.mail tuli kohale viis last ning esimene ülesastumine oli juba emadepäeval.

Sealtpeale on vahelduva eduga kohal käinud kuni 13 last. Pühapäevakool on jumalateenistusega samal ajal ning ühtegi pühapäeva ei ole ka suvel vahele jäetud. Mõnikord ollakse alguses kirikus ja siin minnakse pastoraadi

inglisaali, vahel jälle vastupidi – kirikusse tullakse armulaua ning lõpuõnnistuse ajaks. Ka perejumalateenistusi on olnud nüüd rohkem kui enne.

Lapsed on koguduse taimelava. Ka siis, kui kõigist ei saa pärast aktiivseid kristlasi, jätab pühapäevakoolis omandatu neile oma positiivse jälje kogu eluks.

20 aastat tagasi ei olnud meil inimesi, kogemusi ega ka ruume, kus pühapäevakooli pidada. Olid aga lapsed ja vanemad, kes soovisid, et nende järeltulijad saaksid seda, millest nemad ise on kahjuks ilma pidanud jääma.

Kuigi tänasel Eestimaal on kilbile tõstetud hoopis teised väärtused, on meil õnneks kodusid, kus suurepäraselt saadakse aru, et Jumala kartuses peitub tarkuse algus.

Soovime oma koguduse pühapäevakooli õpetajatele jaksu seda tänuväärset tööd innuga edasi teha ning lastele ja nende vanematele usku selle vajalikkusse!

Selles lehes

Rapla kiriku ehituslugu	lk.2	Rannamõisas ja Mustamäel	lk.12
Ksenja Ozolina: Minu tee...	lk.4	Haapsalus koraalimaratonil	lk.13
Perekond Jögi	lk.5	Kiriku eestistamisest	lk.15
Selma Pikneri mälestused	lk.6	Lars Levi Laestadius	lk.18

Rapla kiriku ehituslugu

110 aastat tagasi, 30.septembril 1901 pühitseti praegune Rapla kirik. Sündmus oli erakordne juba seetõttu, et kahe torniga pühakoda ei olnud varem Eesti maapiirkonda ehitatud. Sel puhul avaldame Liis Alliku uurimusloo Rapla kiriku ehitamisest, mis esimest korda ilmus 10 aastat tagasi kiriku 100.aastapäeva eel ajalehes Nädaline.

XIX sajandi lõpuks oli Rapla kirik kogudusele väikseks jäänud ning vana kiriku ümberehitamine või uue püstitamine oli möödapääsmatu. Rapla oli Eestis üks suuremaid maakogudusi, mille liikmeskond ulatus üle 10 000 inimese. Rapla vana kirik oli tolleks hetkeks juba üsna kehvast seisust. Tollase kirikuõpetaja Carl Eduard Malmi eestvedamisel hakati ehitustööde ettevalmistamisega tegelema 1896.aastal.

Alustati korjandusest koguduseliikmete seas, millest kogunes 6000 rubla ringis ning teist niisama palju tuli konvendiliikmete annetustest. Järgnesid basaar ja Kaarli kiriku koori kontsert ning kõige selle tulemusena oli 1896.aasta lõpuks kiriku ehituskassas 15 000 rubla. 1898.aasta kevadel tulid kokku kohalikud mõisnikud, vallavanemad abilistega ja kirikueestseisjad, et lõplikult otsustada, kas vana kirik renoveerida või ehitada uus. Otsutati uue ehitamise kasuks ning moodustati ka ehituskomitee, mille koosseisu kuulusid kiriku võõrmünder parun Oskar von Hoyningen-Heune – Järvakandi mõisnik; kiriku võõrmünder parun Alexis Oliver Girard de Soucanton – Valtu mõisnik; kiriku patroon Rudolf von Lilienfeld – Alu mõisnik; parun Boris Maydell – Juuru mõisnik; Alu vallavanem Jaan Martin; Hans Waldmann Kuusikult.

Eeskujuks Tallinna Kaarli kirik

Edasi hakati arutama hoone projekti. Algusest peale peeti

Rapla vana kirik põhja poolt nähtuna. Tallinna maantee kulges tollal kiriku ja pastoraadi vahelt

eeskujuna silmas Tallinna Kaarli kirikut, vaidlusi tekitas vaid tornide arv. 1901.aastal ajalehes Uus Aeg ilmunud artiklist selgub, et *...veel kaks teissugust plaani ette toodi, kuid mõlemad jäänud vastu võtmata*. Missuguste projektidega tegu võis olla ning miks need kõrvale jäeti, pole kahjuks õnnestunud välja uurida. Lõpuks otsustati Kaarli kiriku plaani kasuks ning edasised sellega seotud toimingud usaldati ehituskomisjoni hoolde.

Arhiividokumentidest ja tolleaegsest perioodikast ei selgu, kuidas jõuti arhitekt Rudolf von Engelhardtilt plaani tellimiseni ning mis tingimustel see tehti. Siiski võib oletada, et Kaarli kiriku eeskujuks võtt polnud mitte arhitekti vaba valik, vaid pigem töö tellija, antud juhul Rapla koguduse ettekirjutus. See oletus põhineb eelkõige asjaolul, et Kaarli kirikut mainitakse juba koguduse esimestes aruteludes, mil projekti tellimiseni ei olnud veel kindlasti jõutud.

Kiriku ehitamine on täies hoos, keskel ehitusmeister Karl Rudolf Valdes

Engelhardti plaan valmis lõplikult 1898.aasta sügisel ja jõudis koos ehitusloaga novembris kogudusse. 15.märtsil 1899 algas vana kiriku lammutamine ning uue ehitamine. Ehitustööde juhi ja järelevaatajana mainitakse algusest peale Axel von Howenit ning jääb mõneti arusaamatuks, miks temalt kui tunnustatud arhitektilt sel juhul ka projekti ei tellitud.

Howen oli pisut varem, 1887.aastal koostanud Hageri uue kiriku jaoks oma aja kohta moodsa neogooti stiilis projekti, mida kahjuks küll ei realiseeritud. On tõenäoline, et Rapla ehituskomisjoni liikmed olid tema tegevusega kursis, seda tõendab ka arhitekti asumine ehituse järelevaataja kohale. Ehitusmeistriks palgatakse

Rapla koguduse liige, Lellapere mõisa rentnik Karl Rudolf Valdes.

Kiriku ehitusel töötasid enamasti oma koguduse liikmed. Kasutatav paekivi toodi kohalikest murdudest. 1899.aasta 20.novembrist pärinevas dokumendis on mainitud Kuusiku ja Alu paemurde. Materjali kohalevedu ja prügikoristus jäi kohalike valdade hooleks ning sellega seotud kulu pole ehituse üldisesse maksumusse arvestatud. Jaanipäeval 1899 oli pidulik nurgakivi panek ning selleks hetkeks olid uue kiriku müürid juba meetri jagu üle vundamendi kerkinud.

Muudatused projektis

Nurgakivipanemise päeva laululehel on ära trükitud Engelhardti tehtud Rapla kiriku kavand ning seda valminud kirikuga võrreldes tulevad kohe esile mitmed erinevused. On selge, et ehituse käigus on projekti muudetud. Nende muudatuste kohta leiab huvitavat teavet, kui lugeda vastavasisuliselt kirju EAAs ning võrrelda seal leiduvaid Engelhardti ja Howeni tehtud Rapla kiriku plaane. Need kirjad pärinevad 1900.aastast ja kujutavad endast palvekirju Eestimaa kindralkubernerile ja siseasjade ministri ehituskomisjonile Rapla kiriku projekti osaliseks muutmiseks.

Esimeses, 17.aprillil Rapla kiriku kuraatori parun Oskar von Hoyningen-Heune kirjutatud kirjas palutakse nõusolekut muuta kiriku projekti järgmiselt: kaetud võlv asendada puitvõlviga ning samuti teha mõningad pisimuudatused fassaadi osas. Mainitud muudatuste tegemist peetakse vajalikuks kohalikest oludest lähtuvalt ning nende tõttu ei muutu tööjõu ega materjali hulk. Milliseid kohalikke olusid silmas peeti, on raske tagantjärele hinnata. Teistest kirjadest selgub pisut täpsemalt uue puitvõlvi konstruktsioon ja ülesehitus ning selle kohta leidub ka Howeni joonis. Jooniste põhjal võib ka

järeldada, milliseid muudatusi fassaadi osas silmas peeti ning pisimuudatusteks neid vaevalt nimetada saab.

Kokkuvõtvalt võib järeldada, et 1899.aasta kevadel alustati kiriku ehitust Engelhardti projekti järgi ning esimese suve jooksul vastavalt sellele ka jätkati. Millalgi järgneva poole aasta jooksul valmisid Howenil endapoolsed projekti muudatused, mis komisjon ka heaks kiitis ning mis kevadel 1900 juba kõrgematesse instantsidesse kinnitamiseks saadeti. Edaspidine ehitustöö kuni valmimiseni läks juba Howeni projekti järgi.

Millised olid projekti muutmise tegelikud põhjused, pole õnnestunud välja selgitada. Võimalik, et tegu võis olla Howeni püüdlustega Engelhardti projekti moderniseerida, seda eriti just laekonstruktsiooni silmas pidades. Asendas ta ju kivivõlvid oma aja kohta moodsa puitkonstruktsiooniga. Rapla uue kiriku ehitustöödega jõuti lõpule 1901.aasta sügiseks.

Raha kiriku ehitamiseks

Ehituse lõplikuks maksumuseks kujunes 50 000 rubla, millest 20 946 rubla oldi ehituse valmimise hetkel veel võlgu. Ülejäänud 29 054 rubla jagunes järgmiselt: enne tööde algust olemasolev summa 5183 rubla, armulaua annetatud 3000 rubla, koguduse käest korjatud 5145 rubla, muudest korjandustest 3785 rubla, kolme basaari ja ühe kontserdi tulu 3725 rubla, mõisnike annetused 6912 rubla, intressid 961 rubla, kiriku piltide müügist 242 rubla, Hageri praosti Konstantin Thomsoni annetatud 101 rubla.

Kiriku ehituskomitee istungi protokoll 19.veebruarist 1901 sisaldab ka otsust laenu võtmise kohta. Laenu tagasimaksmist tõendab 1.maist 1901 kuni 10.juulini 1919 isikute ja valdade kohta peetud vastavasisuline arveraamat.

Liis Allik

Rapla kirik arhitekt Engelhardti vaimusilmas nähtuna

Leia Rapla kirikul projektiga võrreldes vähemalt 5 erinevust

Ksenja Ozolina: Minu tee...

Eesti on teine kodu

Olen sündinud 3.augustil 1976 Moskvas ja veetsin seal elu esimesed kaheksa kuud. Siis tõid vanemad mu vanavanaonu juurde, keda kutsusin lihtsalt vanaisaks ja kelle nimi oli Janis Ozolinš. Koos eestlannast abikaasa Wilhelmine Ozolinšiga, kelle neiuõlvenimi oli Jakobson, elasid nad oma talus Tallinna lähedal Harkus. Seal tegini ma oma esimesed sammud selles maailmas.

See esimene kord ei jäänud ainsaks külastuseks: meie pere suved möödusidki enamasti sealsamas ja Eesti kujunes meie teiseks koduks. Peres suheldi vene keeles ja kahjuks ei osanud ma lapsepõlves üldse eesti keelt, kuigi kuulsin seda alati ümberringi räägitavat.

Läti juurtega

Mu vanaisa Arii Ozolin oli lätlane ja sündinud Riias, kuid viieaastaselt tulnud Moskvasse ja jäänudki sinna. Tema isa ehk minu vanavanaisa oli omal ajal Moskva Läti klubi esimees. Mina kuulun aga praegu Moskva Eesti seltsi juhatusse.

Arhitektist kunstnik

Erialalt olen arhitekt nagu mu vanemdkki, olles lõpetanud magistrikraadiga Moskva arhitektuuri

instituudi. Mõne aasta olin vabakutseline. Täit rahuldust pakub mulle senine amet: töötan kunstniku-pedagoogina kunstikoolis ja saan tegelda nii laste kui ka täiskasvanutega. Aasta tagasi oli mul oma näitus Moskva Eesti saatkonnas.

Õnneks laseb õpetajaamet suvel pikemalt puhata ja hea meelega tulen siis Raplasse sugulaste juurde. Pervikute peres harjusin käima juba lapsena ja neid tahan tuhat korda tänada nii palju eest, mida nad on teinud ja teevad minu heaks. Loodan, et saan varsti valmis oma suvemaja Väljataguse külas Rapla külje all. Selle ehitamine käib.

Tee Jumala poole

Juba instituudis õppimise ajal uurisin kristlike uskkondade, nagu õigeusu, katoliikluse ja luterluse erinevusi ning ühisjooni. Kui tuli selleks aeg, tegin teadliku valiku. Luterlased olid olnud ka mu lätlastest esivanemad, nii et järgin selles suhteski perekondlikke traditsioone.

2001.aasta sügisel võtsin esimest korda ühendust Moskvas asuva Püha Peetruse ja Pauluse luteri kogudusega. Vestlesin nõukogu esimehega ja sestpeale hakkasin käima selle kiriku jumalateenistustel ja osa võtma ühistegevusest. Nii hakkas tasapisi muutuma mu elu.

Sama aasta detsembris sõitsin Raplasse ja esimest korda elus osalesin jõulujumalateenistusel. Kui midagi toimub esimest korda, jääb see meelde väga kauaks. Teenisid tol korral koguduse õpetaja Mihkel Kukk ning diakon Erkki Toht. Ma ei osanud siis veel eesti keelt ega saanud ühestki sõnast aru, ent võib-olla just seetõttu oli tundemeel väga avali jõulusõnumi kuulutusele. Tajusin, et see jõuab minusse mitte mõtete ja mõistuse kaudu, vaid valgub otse südamesse. Tunds sellel jumalateenistusel hinge tulnud rahu ja Jumala armastust.

Sõitnud tagasi Moskvasse, hakkasin käima leerikoolis ja juba järgmisel kevadel võtsin vastu ristimise. Parajasti oli mul piisavalt vaba aega, et osaleda aktiivselt oma Moskva koguduse ettevõtmistes. Mõnda aega juhendasin sealset noortetööd. Ka minu vanemad on sama koguduse liikmed ja pühapäeviti sõidame üheskoos kirikusse.

Kodukogudus Raplas

Nüüdseks on minust saanud juba Rapla koguduse liige. Laulan siinses segakooris ja see on toonud mu ellu palju rõõmu. Suvisel ajal kasutan iga võimalust olla koos koguduse ja kooriga ning osa võtta ühistest palverännakutest teistesse Eestimaa kirikutesse. Jumalast juhitud jõudsin ma Rapla kogudusse ja loodan, et suudan siin kasulik olla.

Hermine ja Mati Jõgi

Kuigi Hermine ja Mati Jõgi käisid tänavu suvel Rapla kirikus kuldleeris, polnud kumbki neist siin konfirmeeritud. Hermine õnnistati 1961.aastal Kanepi kirikus Lõuna-Eestis, Mati kaks aastat varem hoopis Lääne-Eestis Varblas. Ometi on nad suurema osa oma elust Valtus elanud ja siin peetakse neid omainimesteks.

Kaunis kodu metsa veeres

Kui ma perekond Jõgile kokkulepitud ajal Kaereperre Metsaääre tänavale külla läksin, sõitsin esimese hooga nende majast mööda. 1980ndatel kolhoosi poolt ehitatud madal, kuid ruumikas ja hubane ühepereelamu ei paistnud roheluse seest väljagi. Suur krunt maja ümber on heaperemehelikult hooldatud ning õhtu poole jääv kõrge kuusemets pakub rahu ja turvatunnet.

Nad on elanud ka korrusmajas, kuid nooruses tugevalt spordiga tegelnud ning füüsilisest tööst siiani lugu pidav Mati ütleb, et oma kodu ei lase laisaks muutuda.

Sündinud Venemaal

Hermine sündis eesti külas Peipsi taga Venemaal kuu aega pärast suure sõja puhkemist. Isa Oskar oli selleks ajaks juba mobiliseeritud punaväkke ning teadmata kadunuks ta jäigi.

Herminet ristis emapoolne vanaisa Joosep Peterson, kes oligi oma külas hinnatud ilmik-lugejaks. Kuigi vanaisa polnud päevagi koolis käinud, olnud tal ometi imeilus käekiri.

Sakslased sundisid Venemaal elavaid eestlasi tulema 1943.aastal oma kodumaale tagasi. Varandusest võis kaasa võtta vaid ühe lehma. Mehikoormast tuldi üle järve ning Kanepis oli jaotuspunkt, kus kohalikud peremehed tulid endale tööjõudu valima. Õnneks sattusid nad Erastverre lasteta usklikku perre, kus ei tehtud vahet pererahva ja teenija vahel. Kuigi peremees tehti 1949.aastal kulakuks, pääses ta tänu põgenemisele küüditamisest, mistõttu talu jäi neile.

Hermine õppis kokaks ja on seda ametit pidanud peaaegu kogu elu. 40 aastat on ta töötanud selles ametis Valtu lasteaias, praegu küll vaid poole kohaga.

Grupivenna kutsel Raplamaale

Mati sündis Varbla kiriku lähedal Helmkülas, kuid nende pere neli poissi jäid miskipärast lapsena ristimata. Mati

ristiti oma kodukirikus täiskasvanuna alles enne konfirmatsiooni. Pärast sõjaväeteenistust läks ta õppima Vigalasse, kus sai 1963.aastal traktorist-kombaineri kutse.

Grupivend kutsus Mati tollasesse Mitšurini sovhoosi tööle ja nii tast Raplamaa elanik saigi. Aasta pärast oli Mati juba Valtus ja töötas seal kuni kolhoosikorra lõpuni. Pärast seda oli puidufirmas. Aktiivse inimesena valiti Mati ametiühingu esimeheks, ta on olnud tegev hoiuühistus, haljastuses jne. Ka praegu on ta kütja ning majahoidja Valtu seltsimajas.

Pere loomine

Hermine ja Mati tutvusid 1964.aastal ning nende laulatus oli 11.juunil 1966 Varbla kirikus. Kuigi peeti üks pulmapidu, oli altari ees korraga kaks paari, sest ka Mati vend oli otsustanud samal ajal abielluda.

Mati ja Hermine Jõgi oma kuldleeripäeval 10.juulil 2011

Oma laulatusest on neil meeles tragi-koomiline seik, kui õpetaja Paul Saar alustas seda kui matusetalitust. Oma sõnavääratuse pärast ta hiljem loomulikult vabandas, kuid Hermine ja Mati tunnistavad veel 45 aastat hiljem, et nende abieluõnne ei ole see küll kuidagi mõjutanud.

Õpetaja sassiminekut võib isegi mõista, sest maakogudustes oli laulatus tollal paraku üsna haruldane nähtus ning peale jumalateenistuste oligi ainsaks talituseks matus.

Nende perre sündis kaks last, poeg

Margus ja tütar Marje ning vanavanemateks on nad juba täiskasvanuteks sirgunud Janisele, Martenile, Keithile ja Kethyle.

Osadus Jumalaga

Hermine ütleb, et tõsisem suhe Rapla kogudusega ja Jumala otsimine algas tal pärast oma uskliku ema surma. 1984.aasta oktoober oli eriti raske, sest kolmepäevase vahega surid nii vend kui ka ema. Mõnda aega käis Hermine Rapla adventkoguduses piiblit uurimas, ent oma kogudusele jäi ta truuks ja on sagedane pühapäevane kirikuline. Viimastel aastatel tuli ta koos Salme Laurimaaga, kellele pärast mõlema poja lahkumist oli Hermine nagu tütre eest.

Kui kiriku juures talgutöös abi vaja, on Hermine ja Mati võimalust mööda ikka appi tulnud. Selliste inimeste eest saab kogudus ainult Jumalat tänada.

Mihkel Kukk

Selma Pikneri mälestused

Mõnda Valtu pühapäevakoolist 20.sajandi 30-ndatel aastatel

Varem oli Kumma küla Telgi talu peremees Hans Kõrtsini mõnel korral ümbruskonna lapsi enda juurde kutsunud, kus ta õpetas neile vaimulikke laule. Lapsed said näidata oma lugemisoskust ja esitada päheõpitud vaimuvara. Need kogunemised olid juhuslikku laadi.

Regulaarne lastetundide pidamine algas siis, kui õpetaja Joosep Liiv kiriku kantslist seda soojalt soovitas ja kutsus koguduse liikmeid sel alal tegutsema. See muutus nagu endastmõistetavalt vennastekoguduse liikmete tööpõlluks.

Valtus alustati pühapäevakooliga minu mäletamise järgi 1928. aasta sügistel. Kaerepere külas Kullamäel elas üksik vanem naine Madli Pohla. Tema andis oma maja lastetundide pidamiseks. Maja sai nime mäekünka järgi seal lähedal metsas, kuhu pidi olema kulda peidetud.

Tollal hooldekodud ja pikaravihaiglad puudusid. Ometi oli vanureid, viletsaid ja tiisikusehaigeid küll. Madli Pohla käis lähikonnas neid vabatahtlikult ja tasuta abistamas, põetamas ja öösiti valvamas. Ta oli inimene, kes kogu elu pühendas kristlikule ligimeseteenimisele.

Pühapäevakoolis võttis ta enda kanda ka enamiku majanduskuludest, mis lastega mõeldud üritustega kaasnesid. Majake asus küla serval vastu riigimetsa. Seal oli lastel hea koguneda, joosta ja mängida. Osavõtt pühapäevakoolist oli rohkearvuline. Polnud veel sellist ajaviitjat nagu teler, raadiogi oli vähestel.

Pühapäevakooli õpetajaks tuli Põrsaku küla Juhani talu perenaine Leena Massov, sündinud Tief (juristi ja poliitiku Otto Tiefi õde). Ta oli tõsiusklik vennastekoguduse liige, haritum kui tavaline maanaine. Tal oli kõneannet ning ta oskas ristiusu põhitõed lastele mõistetavaks teha. Tundides olid mõnikord kaastegevad ka lastevanemad.

Leena Massov oli ümbruskonnas lugupeetud, tal oli hea maine. Külarahva seas ringles Juhani talu vanapoolse koduabilise ehtsas harju murdes antud iseloomustus: „Ma ütlen jüst, et see Leena on üks tuline hea inimene, aga see Hans (Leena abikaasa) on üks tuline sant inimene!“

Õppekava oli päris ulatuslik. Võtsime läbi Vana ja Uue Testamendi piiblitõed ja katekismuse. Suur osa ajast pühendati laulule. Samuti oli kava koostatud tähtsate kirikupühade järgi. Tunnid toimusid 3 või 4 nädalaste vaheaegadega, nagu eelnevalt kokku lepiti.

Alguses juhtus seda, et mõni laps tõi esmaspäeval kooli tulles kirja, milles palus vabandada, et tal pole tavakooli tunnid ette valmistatud. Pole olnud aega, sest käinud pühapäevakoolis. Kooliõpetaja Aliise Raud suhtus pühapäevakooli heatahtlikult, kuid nõudis, et kodused ülesanded olgu korralikult tehtud.

Valtu 6-klassilises algkoolis oli kaks last, kelle ema oli aktiivne baptist. Juhtus, et poisid neid sellepärast nokkisid. Klassijuhataja Aliine Laiapea pidas seda märgates meiega järgmise vestluse.

Üks enda arvates tähtis mees suri ja jõudis taevavärava taha sisselaskmist nõutama. Kui ingel väravasse ilmus, küsis mees asjalikult, kes seal elavad ja milline seltskond teda ees ootab. Järgnes kahekõne. Mees: Mitu luterlast siin on? Ingel: Mitte ühtki. Mees: Mitu katoliiklast? Ingel: Mitte ühtki. Mees: Mitu baptisti? Ingel: Mitte ühtki. Mees: Mitu metodisti? Ingel: Mitte ühtki. Mees: Mitu adventisti? Ingel:

Selma Pikner (1918–2006) oma koduaias

Mitte ühtki. Mees (väga imestunult): Aga kes siin siis on? Ingel vastas: Siin on kõik need, kes usus Jeesuse Kristuse läbi on õndsaks saanud.

See lugu andis lastele ainet järelemõtlemiseks. Pühapäevakoolis oli esimeseks lauluõpetajaks Miina Voormann. Peagi ta abiellus, läks Valtust ära Sikeldisse Matsi talu perenaiseks. Käis mõne korra hobusega 15 km kauguselt. Järgmine lauluõpetaja oli samast külast Marie Kõrtsini. Laulsime kahehäälselt ja enamuse laule olid koraalid. Sõnad olid lauluraamatus olemas, kuid väga soovitati need pähe õppida. Esimene hääel õpetati kõigile ettelaulmise järgi. Teise hääle õppisid mõned suuremad, koolis noodiõpetust saanud tüdrukud klaveri abil ise selgeks.

Esimene lastejõulupuu peeti Kullamäel, mis oli esmakordne ja uudne. Väike kitsas ruum oli pühadekohaselt kuuseokste ja paberist lilledega kaunistatud. Küünlad põlesid väikesel kuusel. Laulsime ja lugesime salmikesi. Mäletan Leena Massovi öeldud sõnu: „Kallil jõulupühäl oleme Jumalalt saanud suure kingituse!“

Olid kingituspakidki. Paberkotikeses küpsiseid, kommi ja õunu. Pealt nõõpnõelaga kinnitatud, servapöörde vahel pohlavarsi ja taliharjakaid. Kui lauluõpetajaks oli Marie Kõrtsini, peeti lastejõulupuud tema kodus Roomu talus. Need olid rahvarohked üritused. Kingituspakide täitmiseks mõnigi lapsevanem annetas midagi. Mäletan Madise talu perenaist Amalie Titte, kes igaks jõuluks tõi omavalmistatud küpsiseid.

Jõulupeo avas juhataja Leena Massov. Lauldi ühislaul ja

lapsed hakkasid kordamööda lugema tuttavat, kuid igavesti uut jõuluevangeeliumi. Jõulusalme ja -laule oli tublisti õpitud. Vahepeal laulis lastekoor. Lõpuks keegi kõneles ja oli ühispalve. See õhtu oli kohalikele elanikele tähtsündmus. Ei mäleta, et kirikuõpetaja Liiv oleks kunagi lastejõulupuul osalenud.

Marie Kõrtsini, kes sai vahepeal perekonnanimeks Kuusemäe, aktiivne tegevus lastetundides lõppes 1933, kui sündis esimene laps. Tema järglaseks sai peaegu nimekaim – Maria Kõrtsini. Pühapäevakooli asupaigaks jäi ikka Madli Pohla majake. Jõulupuud korraldati siis Maria kodus – Kumma külas Telgil.

Aasta kadus aasta järel. Tulid uued väikesed lapsed. Endised kasvasid pühapäevakoolieast välja. Aastapäeva peeti suvel soojal ajal. Siis kutsuti endisedki õpilased kokku ja mõnikord ka pildistati. Pühapäevakoolist olid lapsed saanud hingeõpetust, palju kauneid mälestusi ja algteadmisi armuõpetusest, mille aluseks on Jeesus Kristus.

Meenutusi Rapla vennastekogudusest

Kohalik vennastekogudus, mille liikmed rakendusid aktiivsesse lastetöösse, sest pühapäevakoole oli kihelkonnas mitmeid, koosnes tõsiusklikest inimestest. Nad tunnustasid piiblil põhinevat lunastust Jeesuse Kristuse läbi ja isiklikus elus püüdisid Vaimu vilja poole, nagu kirjutab apostel Paulus: „Aga Vaimu vili on armastus, rõõm, rahu, pikk meel, lahkus, headus, ustavus, tasadus, kasinus.“ (Galaatia 5:22-23)

Minu pidepunktid Rapla vennastekogudusega piirduvad 20. sajandi 30ndate aastatega. Osa neist on isiklikud mälestused, osalt meenuvad vanema õe vestlustest, kes oli ka ise vennastekoguduse liige. Iga kuu esimese laupäeva õhtul või pühapäeva hommikul oli liikmete omavaheline koosolek kõnede, palvete ja lauludega, samuti majanduslike probleemide arutamiseks. Koosolekud protokolliti, juhatajaks oli vanemvend. Vaadeldaval ajal oli selleks Hans Neljas, keda hüüti Sepa-isaks. Vennastekoguduse liikmed olid ka kõige ustavamad kirikus käijad.

Rapla palvemaja majahoidjaks oli tubli ja sõnakas vanemaeline naine Kai Rüütman, kes elas palvemaja krundile ehitatud vaikeses hoones. Tema kohta räägiti palju head. Seal elas veel ka teine eakas naine, keda hüüti palvemaja Leenuks. Ümberehitatud majakeses elab nüüd Helene Lume (2001. aasta seisuga).

Vennastekoguduse palvemajast üle õue põhja poole jäi vana ja sammeldunud kiviaed. Seal kasvas rida kõrgeid pappeid. Aia ääres oli hobuste lasipuu. Edasi tuli avar viljaküün, kuhu sai halva ilmaga hobused varjule viia. Palvemaja lõunaküljel oli sööti jäetud maa, mis madaldus lepavõsani. Seal oli lagununud roigasaed. Lääne poole jäi veerjas, veidi kõrgem maapind, kus kasvas pehme madal muru.

Kord suve jooksul peeti palvemajas mitme pühapäevakooli osalusel lastepüha. Tavaliselt juhtus olema ilus ilm. Enamus sõnalisest osast ja lauludest esitati suures saalis ning suvel oli see parajalt jahe. Kord laulsid sellisel lastepühäl Sikeldi lapsed keelpillide saatel. See oli üllatus, äratas imetlust ja lugupidamist. Võib-olla ka ebamäärast kahetsust enda suhtes. Aega jäi ka väljas murul istumiseks, võileibade ja teega maiustamiseks ning laulmiseks. Ega ringi joosta palju ei tohtinud. Seal meid ka pildistati.

Lastepühäl oli palvemaja sisekord veidi vabam kui tavaliselt.

Kirjutamata seadus oli, et seal ei sobinud naerda ning üldse häälekalt oma rõõmu väljendada. Liikudagi võis vaid hädapärast. Kõige parem oli, kui istusid vaikselt ema kõrval. Kõik lapsed seda ei suutnud ja said seepärast noomida.

Kirjutamata seadus oli seegi, mida vennastekoguduses naiste riituse ja välimuse kohta rakendati. Ei sobinud kanda midagi moodsat. Mäletan juhtumit, kui üks naine oli pea katnud kena õhulise gaasrätiga, mis oli tollal uudne asi, kuna naised kandsid pearätte. Teised panid pahaks, pidades seda eputamiseks. Keegi püüdis teda vabandada, et tal on noor mees, kelle kõrval peab ka noorem välja nägema.

Teisel korral oli arvustamise all naine, kes oli äsja koos abikaasaga vennastekogudusega liitunud. Kuna temal oli lühike soeng, siis arvati, et ega ta ikka õige usklik ei ole. Kellegi märkus, et ta pole veel jõudnud juukseid pikaks kasvatada, lahendas tekkinud pinge.

Soengu meelisvariant oli siledalt kuklapoole kammitud juuksed, palmitsetud ja kuklalt krunni keeratud. Sellest kõrvalehiilimine oli andestatav vaid väga noortele abielunaistele. Enne leeriaega võis tüdruk ka patse kanda. Juuste lühikeseks lõikamine oli vennastekoguduses aga põlu all.

Sajand tagasi oli abielunaistel tähtis tanu kanda. Pulmakommeteski oli oluline osa nooriku tanutamine. See paeltest ja rosettidest kujundatud tore ese asetati otsmiku kohal pea peale. Vaadeldavaks ajaks oli tanu asukohaks saanud kuklapoolne peaosa, juuksekrunnist kõrgemal. Lühikesujukselistel polnud tanu jaoks pidepunkti.

Et tanu tähtsaks peeti, sellest väike episood. Lõuna-Eestist tuli Raplasse noorpaar, kes leidis vaimse osaduskonna vennastekoguduses. Ei mäleta, milline oli selle intelligentse uskliku daami soeng, aga tanu ta ei kandnud. See talle kohalike poolt peagi kingiti. Järgmisel pühapäeval kirikusse minnes kavatsenud ta solidaarselt ka kingitust kasutada. Mees aga võtnud selle ära ja öelnud, et kus on see kirjas, et niisugune lohvikene peab peas olema. Ei mäleta, et vennastekoguduse meesliikmetel oleks välimuse ja riituse suhtes lahkelsid olnud.

Nelipühadel peeti Rapla vennastekoguduse aastapäeva, mis kestis kaks päeva ja oli jaanipäevase surnuaiapäeva järel tähtsuselt teine rahvakogunemine Raplas. Peale kohaliku rahva tuli ka palju külalisi, kaugemalt lausa veomasinatega. Palvemaja väiksemates ruumides tegelesid perenaised. Peolaudade katmiseks saadi oma liikmete taludest kõik vajalik, osa kuludest kaeti annetustega. Ööbimine oli võimalik palvemaja pööningul või tuttavate kodudes. Peaaegu alati oli kohal ka üle-eestilise vennastekoguduse peavanem Jüri Leidtorf, kes oli päritolult Rapla kihelkonna mees. Oma esinemiselt ja riitusest erines ta tunduvalt kohalikest vendadest.

Mällu on jäänud juhtum ühest aastapäevast. Oli teise nelipüha õhtupoolik, seega lõpueelne aeg. Palvekoosoleku viimases osas oli koosolijail võimalus avaldada kirjalikult mõtteid ja soove vennastekoguduse edasise töö suhtes. Üks küsimus oli: Kas oleks võimalik vennastekoguduse noortel kanda rinnamarki, mis süvendaks ühtekuuluvuse tunnet ja aitaks ilmameres üksteist leida? Esimesel hetkel ei leitud vastust. Siis tõusis peavanem ja teatas resolutses toonis: „Üks märk on juba olemas, see on Kristuse vere õigus. Kui see märk ära kaob, siis võib teist otsida.“

Selma Pikner, kirja pannud 2001.aastal

50 aastat leerist

9.juulil 1961 õnnistati Rapla kirikus 43 noort inimest, keskel õpetaja Evald Saag

Kuldleeripäeval 10.juulil 2011 olid Elve Adra, Hermine Jõgi, Gaidi Ojasalu, Sirje-Mall Robam, Helgi Sussi, Mare Tutt, Helve Vares, Mati Jõgi, Paul Kuusemäe, Kalju Pikner ja Jaak Volga, keskel õpetaja Mihkel Kukk

Suvi 2011 Rapla koguduses

*Nelipühal, 12. juunil
konfirmeeriti Sandly Kukk,
Kersti Lehtmaa, Heili Tammaru,
Taagi Tellus, Rainer Hoff,
Jaanus Kukk ja Taavi Tellus
ning ristiti Olaf Tammaru.
Keskel õpetajad Kalju Kukk ja
Mihkel Kukk*

*Kirikuvalitsuse tänukiri anti
nelipühal Laine Rohulale*

*XIX Rapla kirikumuusika
festivali lõppkontserdil 24. juulil
esines solistina festivali
kunstiline juht Pille Lill.
Kammerorkestrit dirigeeris
Jonathan Brett Suurbritanniast*

Kihelkonnapäev 2011

Selle aasta Rapla kihelkonnapäevad 22.-23.juulini olid pühendatud 770 aasta möödumisele külade esmamainimisest Taani hindamisraamatus. Tavapärasele kalmistu ringkäigule järgnes kontsert-jumalateenistus, kus anti üle kihelkonna auhind. Pärast traditsioonilist supisöömist kirikuaia ääres järgnes jututuba pastoraadis. Promenaadil tutvustasid ennast kihelkonna külad. Esimest korda olid sel aastal küladevaheline mälumäng, jalgrattamatkad ja bussiretk kihelkonnas. Teist aastat järjest korraldati autoorienteerumist.

Kihelkonna auhinna – Maarja-Magdaleena pronkskuju anti tänavu koguduse tublile käsitööringile. Autasu andis nende juhile Inge Sepale üle eelmise aasta laureaati, Rapla Vabadussamba taastaja ja Alu mõisa pargi hävitatud mälestussammaste memoriaali organiseerija Toomas Tõnisson

Koguduse juhatuse esimees Raivo Erm kihelkonnapäeva suppi jagamas

Et supp paremini maitseks, mängis samal ajal pasunakoor Aigar Kostabi (paremal) taktikepi all

Ajaloolane Jüri Metsalu kõneles kihelkonnapäeva jututoas Rapla kihelkonna muinasegsetest küladest Taani hindamisraamatus ja maastikul

Pastoraadi ja jõe vahelisel promenaadil said Rapla kihelkonna külad võimaluse ennast tutvustada

Kihelkonnapäeva väljasõidul külastati ka Einu talu Lipal, mis on Uku Masingu sünnikodu ja Evald Saagi kauaaegne elukoht

Külas Rannamõisa ja Mustamäe kogudusel

Pastor Aare Kimmel kiriku ukseel

Rannamõisa uus kogudusemaja

Rapla rahval on saanud harjumuseks suviti ette võtta palverännakuid mõnda teise Eestimaa kogudusse. Ja mitte ainult kirikuhoonet vaatama, vaid et koos kohaliku rahvaga Jumalat teenida.

17.juulil võtsime suuna Lääne-Harju praostkonda kuuluvasse Rannamõisa kirikusse sealse pühakoja 106.aastapäevale. Tegemist on kunagise Keila abikogudusega, mis sai iseseisvaks alles 1937.aastal ja kandis kaua aega Ranna kiriku nime. 1905.aastal pühitsetud kiriku ümber on väga hästi hooldatud kalmistu.

Koguduse õpetaja, raadiopastorina monumentaalset sarja „Piibel kaanest kaaneni“ vedav Aare Kimmel on ise Rapla juurtega. Praost Esra Rahula ajal leeris käinuna tundis ta juba siis usuküsimuste vastu suuremat huvi kui enamik teisi. Tugeva vennastekoguduse traditsiooniga koguduses pandi temagi noore mehena tunnistama Jumalast. Samuti laulis ta kaasa Rapla koguduse segakooris, kes Kaia Väljamäe juhatusel nüüd aastapäeva jumalateenistusel tõi tervituse ka oma kunagisele lauluvennale.

Jumal on tihti käsitamatu meie jaoks. Mõistame Teda vaid pinnapealselt, pidades end nõrgaks. Jah, ma olen küll nõrk, aga Jeesus ütleb: „See pole probleem!“ Jumala armastus on üle meie mõistuse ja tunnetuse ning kui hakkame mingilgi määral sellest aru saama, siis hakkavad meie elud muutuma. Kas teed ukse lahti? - kõlas aastapäeval Aare Kimmeli sugestiivne sõnum kirikulistele.

Hea sõnumi vastuvõtjaid jagus, sest väike kirik oli rahvast täis. Pidupäevaks oli tulnud külalisi ka mujalt ning silma hakkas üllatavalt palju noori kirikus. Üldse iseloomustab Rannamõisa kogudust keskmisest suurem aktiivsus.

Aastapäeva meeleolu jätkus rikkaliku kohvi- ja suupistelaua ümber vastvalminud avaras kogudusemajas, kuhu soolaleivaks jäi meie koguduse käsitööringi valmistatud kaunis vaip.

Kirikuta kogudus

Möödunud aasta 23.novembril registreeriti ametlikult Mustamäe Maarja-Magdaleena kogudus - noorim luterlik kogudus Eestis ning seitsmes, kes kannab Raplaga sama kaitsepühaku nime. Sealne noor õpetaja Tiina Klement jutlustas meie kirikus ülestõusmispüha hommikul ja nii tekkis soov teha sinna vastukülaskäik.

Kogudus käib koos Mustamäe linnaosa valitsuse keldrikorraldusel. Pühapäevased jumalateenistused on pealelõunasel ajal, mis võimaldab ka teiste koguduste inimestel sisse astuda. Tavaliselt on kirik nii linnas kui maal kõige lihtsamini üles leitav hoone, kuid õiget ust Mustamäe koguduse ruumidesse jõudmiseks andis otsida. Sisenejat üllatavad madalad, kuid hubased ruumid. Kirikusaali on piisavalt avar.

Ka jumalateenistuse kord ja ülesehitus on seal pisut teistsugusem, kui ollakse harjunud. Lisaks õpetaja Tiina

Õpetaja Tiina Klement jumalateenistust sisse juhatamas

Klementile teenisid kaasa õpetaja Mihkel Kukk ning usuteaduse üliõpilane Aivar Villems. Leksiooni luges meie kogudusest välja kasvanud Jaana Maria Unga, kes on olnud üks aktiivsemaid inimesi sealse koguduse loomisel. Laulis Rapla kirikukoor.

Oli siiras osadustunne selle noore kogudusega, mis jätkus veel kohvilauas. Sinnagi jäi mälestuseks meie külaskäigust käsitööringi valmistatud vaip.

Ilme Veetamm, Mihkel Kukk

Laulumaratonil kirikuterohkes Läänemaa pealinnas

Esimesel advendil möödub 20 aastat meie praeguse Kiriku laulu- ja palveraamatu (KLPR) kasutusele võtmisest. Sel puhul korraldati 23.-25.augustini Haapsalu toomkirikus koraalimaraton, kus kolme päevaga lauldi läbi kogu lauluraamat. Osa võtma kutsuti kõik EELK praostkonnad ja kogudused.

Lääne-Harju praostkonnale oli määratud 3 tundi teise maratonipäeva hommikupoolikul. Meie õpetaja valis Rapla jaoks esimese tunni kella 10-11, et jätkuks aega tutvuda ka teiste Haapsalu pühakodadega. Iidse toomkiriku võlvide all tervitas meid kohalik õpetaja praost Tiit Salumäe ning õpetaja Mihkel Kukk pidas seejärel apostel Bartolemeuse päeva hommikupalvuse. Meie laulda jäid KLPR laulud 164-174, mida oreil saatis organist Kristi Hinsberg. Lisaks

Maarja-Magdaleena nime kandev kaunis õigeusu kirik

kirikukoorile olid kaasa kutsutud nii koguduse aktiiv kui ka kõik suve jooksul teeliste kiriku valves olnud inimesed. Koos Rapla rahvaga oli toomkirikus kohalikke Haapsalu inimesi ning kaugemalgi tulnud. Kolmepäevast laulumaratonit sai pildiraadios veebipõhiselt ka otse jälgida.

Kui oma laulud lauldud, suundusime lossiõuest Jaani kirikusse, kus viimastel aastatel on tehtud suurt remonti, millest õpetaja Tiit Salumäe meile põhjaliku ülevaate andis. Jaani kirikust paar kvartalit mere poole jalutanud, võttis meid apostliku õigeusu Haapsalu Maria-Magdaleena kiriku trepil vastu sealne vaimulik Jüri Ilves. Preestriametis kõrvalt töötab ta klaveriõpetajana kohalikus muusikakoolis. See 1852.aastal pühitsetud kirik võeti 1964.aastal koguduselt ära, misjärel kasutati hoonet alguses laona ning oli hiljem mõnda aega adventkoguduse käes. 1995.aastal tagastati kaunis mereäärne pühakoda tema algsetele omanikele.

Kuna ilm oli päikeseline, nautisime võrratult rannapromenaadil kaunist suvelõppu. Pärast kehakinnitust, mida igatüki linnas ise endale otsis, jätkus sõit baptistkoguduse palvemajja. Eesti esimene baptistkogudus rajati Haapsallu 1884. aastal ning praegu on seal 170 liiget. Avar palvela, millel ka väike torn, jättis igati hea mulje. Pastoriks on seal isa poolt Raikküla juurtega Eerik Rahkema, kes aga oli sel ajal parajasti puhkusel.

Meile juba sinna vastu tulnud pastor Urmas Rahuvarm juhtis meid Haapsalu kitsaid tänavaid pidi metodisti kiriku juurde, mis oma kõrge haritorniga jätab tüüpilise luteri

Hubases Haapsalu Jaani kirikus

kiriku mulje. Selle on projekteerinud samad arhitektid, kellelt pärineb muide Riigikogu hoone Toompeal. 1918.aastal asutatud ja praegu vaid mõnekümneliikmeline kogudus on küll väike, aga tubli. Ideid ja energiat jätkub ka pastor Rahuvarmil, kes jumalateenistuse pidamisel praktiseerib kõrgkiriklikumat suunda, kui metodistidel reeglina tavaks. Ka on ta oma kirikusse sisse seadnud Pereraadio stuudio.

Metodisti kiriku vastas üllatas meid endisest KEK-i katlamajast ümber ehitatud ning kaunilt ja funktsionaalselt kujundatud adventkoguduse modernne kirik. Kohalik abipastor tutvustas koguduse tegevust ja näitas lahkelt selle ruume. Viimase peatuse tegime endises raudteejaamale kuulunud hoones, mis ei väliselt ega ka sisemiselt meenuta kirikut. Seal käib koos Haapsalu vabakogudus, mis on väga avatud ühiskonda ja pöörab suurt rõhku just sotsiaaltööle. Nende tegevusest rääkis meile diakon Krista Einbaum. Et koguduses on suhteliselt palju noori, tõestas ruumis olevate pillide rohkus, mida oma jumalateenistusel laulu saatteks kasutatakse.

Oleme tänulikud Jumalale, et tohtisime ühe päeva jooksul külastada ühe linna kuue erineva konfessiooni seitset pühakoda. Sellist palverännakut võib kogeda küll vaid korra elus.

Meta Haukka, Mihkel Kukk

Endisest katlamajast ümber ehitatud Haapsalu adventkirik

Enn Vetemaa: „Patt juhib meid Jumalat otsima“

Rapla kihelkonnapäeva jumalateenistusel kõlasid Hille Porosoni esituses suvel 70.sünnipäeva tähistanud kirjaniku ja helilooja Enn Vetemaa oreliteosed. Ühe neist oli ta kirjutanud oma kuldleeripühaks Tallinna Jaani kirikus.

Enn Vetemaa, te olete vist ainuke inimene, keda on ristitud teie naabrimees Uku Masing. Millised on teie mälestused nii Ukust kui ka Einu talu rahvast?

Minu andmetel olen ma tõesti ainus Uku ristitud laps. Masingute ja minu vanaisa talu lahutab vaid 300 meetrit ja nii ma suviti Eenul tolknesingi ning semi keelte professorit Evald Saagi ja ka Ukut oma naiivse võitu poisiküsimustega tülitasin. Mind taluti heatahtlikult, kuna minu isa ja Masing olid Raikkülas koolivennad, Uku õde Agnes ja minu ema aga suured sõbrannad. Minu ristimiseks tegi muidu kiriku-ringkondadaga mitte just sama jalga astuv Masing erandi.

Eriti tegeles minuga Evald Saag, kes oli pidevalt Einul ja minu küsimustele vastas, nagu oluks tegu täiskasvanuga. Näiteks küsimusele, kas Jumal on ikka olemas, vastas ta pastorilt eeldatava kindla jah-sõnaga, et ta ei saavat vastata küsimusele, mis sisaldab määramatust. Sest usutunne olevat nagu musikaalsus, midagi meile kaasaantut - selle tekkele meie oma mõistus kaasa ei aita. Ja kui keegi Jumalasse ei usu, pole teda mõtet hukka mõista. Jumala enda toetuseta pole me selleks vist võimelisedki.

Saag nägi algul minus tulevast teoloogi, kuigi ta mind sellele teele iial otseselt ei suunanud. Lugesin läbi isegi Caesari „De bello Gallico“, et Usuteaduse Instituuti astuda. Aga kui ma Masingult saadud Alveri, Talviku, Kangro ja teiste arbujate mind lausa vapustanud luulet lugesin ja hakkasin ka ise proovima sonette kirjutada, andsid professorid mulle nõu, et kui ma tõesti tahan kirjandusele pühenduda, võiks usuõpingud jätta, sest luuletav kirikuõpetaja on valitsevale süsteemile absoluutselt vastuvõtmatu. See oli tark soovitus. Tegingi valiku.

Einust ja seal valitsevast õhkkonnast kavatsen, kui Jumal lubab, kunagi midagi autobiograafilist kirjutada. Vaimset oli see talu otsekui riik riigis.

2006.aastal anti teile Rapla kihelkonna auhind - Maarja-Magdaleena kuju. Kas kihelkondlikkust tuleks meie ühiskonnas väärtustada?

Mina olen saanud Maarja-Magdaleena kujust sügavalt liigutatud. Igatahes mitte raasugi vähem kui riigi

autasudest. Maarja-Magdaleena oli Kristusele eriseisundis olev naine, keda apostlidki kadestasid. Kristuse ja Maarja suhete koht on palju fantaasiad püstitatud, raamatuidki kirjutet, kuid minu pieteet ei luba neisse kaevuda. Aga eks kogu usundilugu on täis seni vastuseta küsimusi. Vahest on nii heagi.

Teisest aspektist vaadatult on mind alati imetlema pannud institutsioonid, mis on olnud targad püsima aastatuhandeid. Nõukogu Liit ei püsinud seitsetkümmetki aastat, mis on naeruväärne kübe ajaloos. Seda enam hindan ma mulle iidse organisatsiooni valikul kingit kuju.

Iseseisvalt pidevalt võidelda agnostitsismiga, et jõuda tõelise sügava kristluseni. Pole see kerge.

Loomulikult on mulle vastuvõetavad kõik kihelkondlikud aate-ettevõtmised - väikest rahvast peavad ühendama suured ideed ja ühtekuuluvus.

Eestit peetakse statistiliste andmete põhjal üheks Euroopa usuleigemaks maaks. Mis on teie arvates siis eestlase usk?

Nii see vormiliselt ja arvuliselt on. Kuid kas ka südameis? Me ei armasta olemuslikult suuri kogunemisi ja oma tunnetest rääkimist. Masside koondumised pole meist enamikule – kui just tegu pole revolutsioonilise vastuhakuga võõrvõimudele – eriti kutsuvad.

Kuid paljud meist saavutavad otsekontakti millegi meist kõrgemaga looduse kaudu. Muidugi oleks tore, kui seda koos

ja üksmeeles tehtaks. Aga haritlaskonnas on ateiste praegu kindlasti palju vähem kui sajandi algul, mil usk oli puhtväliselt koguni tähtsamal kohal. Tuleks leida kuldne kesktee.

Varisere, kes oma kombekuulekusega uhkustavad, ma ei salli. Olen pigem Meister Eckhardtiga ühte meelt, et just sügav patt võib meid juhtida Jumalat otsima ja kogu meie senisele elule anda uue sisu.

Mida arvate praegusest religioonide vastasseisust maailmas?

Olen sügavalt oikumeenilise mõtteviisiga. Sektantlus ei vii kaugele. Varem või hiljem saabub aeg, kui me hakkame mõistma, et sisuldasa usume me kõik just samasse. Praegu olen aga mures sisuliselt ju sümpaatsegi islami pärast, mis mingil kummalisel kombel on jõudnud oma jumalaotsimises ja tema diktatuuri loomisel nii jumalakaueks, kui see üldse on võimalik. Aga ma ei usu, et see saaks igavest nii kesta.

küsis Mihkel Kukk

Luterliku kiriku eestistamisest

Kirikuloolase dr Riho Saardi peetud ettekanne Rapla pastoraadi saalis Eesti Vabariigi aastapäeval,

Luterliku kiriku kui suurima eestlasi ühendanud institutsiooni eestistamist 20. sajandi algul oleks raske mõista, kui jätaksime arvestamata 19. sajandi ettevalmistusperioodi. Eesti rahvuslikus liikumises osalenud eestlastest luterlike vaimulike hinnanguil oli luterlus ja luterlik kirik eestlaste identiteedi lahutamatu osa. Kuid kahjuks oli kirik meie maal ka kolonialistliku loomuga, sest sarnaselt misjonimaadele puudus siin pikkade kristlike sajandite jooksul eestlaste omakeelne rahvuslik vaimulikkond ja paljud kogudused olid veel 20. sajandi alguseski keskaegse patronaadiõiguse all, mis ei andnud eestlastele õigust koguduseelu tasandil kaasa rääkida.

Varasematel sajanditel olid eestlased olnud rahulolematud peamiselt võõrkeelsete pastorite nõrga eesti keele pärast. Nende rahvusest ei tehtud endale suuremat probleemi. Rahvuslike pastorite küsimus tõstus alles 19. sajandi teisel poolel, kulmineerudes 1905. aastale järgnevatel aastatel, kui vaimulikuamet politiseerus. Eestlaste emantsipatsioon luterlikus kirikus väljendus soovis saada endale oma rahvusest pastoriga kogudusi ja oma rahvakirikut. Eesti teoloogide oma hääl hakkas kõlama paljudes maakogudustes ja jutluseraamatutes alles 19. sajandi keskel. Perioodil 1875-1916 immatrikuleeriti Tartu usuteaduskonda 218 eesti noormeest, kellest 128 lõpetasid teoloogidena. Lõpetanutest said pastoriametisse 93 eestlast, aga mitmel neist tuli kodumaa asemel oma tegevust alustada Venemaa luterlikes kogudustes.

Eesti keele positsioon kiriklikes institutsioonides

Vastandumisest õigeusule ja eestlaste rahvuslikele püüdlustele olid paljud baltisakslaste privileegid ka religiooselt põhjendatud. Balti kubermangude suhted Saksa emamaa ja sealse luterlusega olid baltisakslaste jaoks väga olulised. Eriti tähtis oli see luterluse püsimisele, mistõttu igasugune võõrandumine emamaast oleks võinud tunduda võrdväärseks kristlusest väljaheitmisega. Sellises kontekstis oli unikaalne kogu Venemaal Dorpati ülikooli saksakeelne usuteaduskond, mille juures avati pika võitluse järel 1917. aasta novembris praktilise usuteaduse eesti professori ametikoht, mis nägi ette eestikeelse homileetilise seminari juhendamist. Saksa keel ja luterlus moodustasid Baltikumis ja Venemaal elava organismi. Saksakeelsus oli siin luterluse vältimatu, lahutamatu osa ja loobumine saksa keelest võrdus peaaegu et luterlusest lahtiütlemisena. Täpselt samamoodi käsitles Vene Õigeusu Kirik ja selle preesterkond ka õigeusu ja vene keele vahekorda.

1917, 1919 ja 1920ndate alguseski kaheldi päris tugevalt usuteaduskonna eestikeelseks muutmise võimalikkuses. 1917. aasta eesti koguduste saadikute poolt kirikukongressile esitamiseks pakutud luterliku kiriku eelnõuprojektis oli

Teoloogiadoktor Riho Saard

kavandatud Tartusse asutada vaimulike ettevalmistamiseks eestikeelse õppega kõrgem õppeasutus. 1919. aasta esimesel üldkiriklikul kirikukongressil peeti üheks võimalikuks alternatiiviks organiseerida tulevastele eesti teoloogidele edasiõppimisvõimalused Helsingi ülikoolis, avades seal eriõppetooli tegeliku usuteaduse ning Eesti kiriku- ja haridusloo eestikeelse õppega.

1919. aasta esimesel kirikukongressil valiti kirikut juhtima ainult eestlastest koosnev konsistoorium. Nii oli esimest korda ajaloos saanud kiriku juhtstruktuurides võim eestlastele. Mitte kunagi ei valitud kirikut juhtima enam sakslast. Samamoodi ei valitud 1919. aastast alates Tartu ülikooli usuteaduskonna dekaaniks ka enam kunagi sakslast. Kuid usuteaduskonna õppetoolid ei läinud siiski kõik eestlaste kätte ja õpe seal ei jõudnud ka enne 1939. aastat minna täielikult üle eesti keelele.

Siseministri korraldusel tuli konsistooriumil alates 1918. aasta detsembrist suhelda riigiasutustega ainult eesti keeles. Konsistooriumi istungite töökeel muutus 1919. aasta oktoobri lõpust alates eestikeelseks, kuid usuteadlaste konverentside ja kirikupäevade töökeelteks jäi kogu iseseisvuse aja kõrvuti kasutusse nii eesti kui ka saksa keel. Saksa praostkond suhtles kirikusiseselt 1935. aasta 28. detsembrini konsistooriumiga ka saksa keeles, sest 5. detsembril oli konsistoorium kehtestanud eesti keele kui asjaajamise keele kohta sundnormi.

Kodakondsusest tehti pärast 1934. aasta kirikuseadust repressiaal: kõik koguduste õpetajad pidid olema hääleõiguslikud Eesti Vabariigi kodanikud. Need, kes ei olnud valmis loobuma oma varasemast kodakondsusest, pidid nüüd paraku lahkuma. Ühtlasi taotles uus kirikuseadus kõigi Eestis asuvate kirikute ja usuühingute muutumist rahvuslikeks. Rahvuslikuks pidi muutuma ka kirikus kasutatav sakraalne keel ja võidupühade aegne liturgia. Võeti kasutusele Eesti lipuvärvi sinised altarikatted, mis pidid sümboliseerima eestlaste tänulikkust Jumala suhtes, kes oli andnud iseseisvuse ja võidu oma põlisvaenlaste üle.

Sakraalse teksti ja teoloogia eestistamise katsed

1930ndate teisel poolel oli hakatud märgatavalt suuremat tähelepanu pöörama ka eesti heliloojate osale kirikulaulude loomises ja vaimulike rahvaviiside võimalikule kohale luterlikus jumalateenistuses. Kirikumuusika seltsi juht Johannes Hiob arutles tihti "eesti oma luterliku koraali" loomise võimalustest. Kuid saksa Punscheli eeskujust ja mudelist ei suudetud ennast siiski vabastada. Üheks peamiseks võtmeprobleemiks lauluraamatu komisjoni töö takerdumises oli keeleküsimus, vastavus keelenõuetele ja poleemika stiili, õigete keelenormide, "omade" ja "võõraste" keelendite üle. Kirikus jõudis väitlus eriti ulatuslikuks minna seoses Piibli tõlkimisega

ning kulmineerus Harald Põllu eestindatud Uue Testamendi ilmutumise eel ja järel. Eesmärk oli vabaneda kirikulauludes saksapärasest väljenditest.

Uue ülesandena püstitasid teoloog Uku Masing ja vaimulik Boris Aareandi 1930ndate teisel poolel kristluse ja teoloogia eestipäramise nõude. Isegi tuntud antiklerikaalne Anton H. Tammsaare oli 1928. aastal rääkinud eesmärgist, et "meie ideed peavad meie oma mullast tärkama, meie oma soode ja rabadega lõhnama, meie Jehoova peab selles kadakapõõsas olema ..." 1938. aastal rääkis Uku Masing eestipärasest teoloogiast, mille otsingud olid noore teoloogi juures alanud tegelikult juba 1934. aastal Saksamaalt saadud eeskujude mõjutusel. Masing soovis luua "ainult loomupäraselt" eestlaste oma kristluse murret. Tema eesmärgiks oli muuta kristlus natsiooniteadlikumaks. Masingu puhul tähendas see väga selget vastandumist aarialikule, saksalikule kristlusele ja teoloogiale: "On tapmine või endatapmine nõuda, et me peaksime Jumalat täpselt samuti mõistma, kirjeldama ja austama kui näiteks sakslased ... kristlus pole sakslaste privileeg. Aastapäraselt avaldas ta lootust, et eestlased saavad kord oma "eestipärase dogmaatika".

Masingu seatud eesmärk usundiloolisele uurimusele oli anda eestlastele "jalgealune ja võimalus oma mõtetega olla kristlased". Seda eesmärki võis mõista kui soovi näidata, mis on eestlase olemus, "sest kui kannaksime kaasas endiga alati sakslaste pärandust, siis eksiksime Jumala vastu, kes rahvad on teinud just selleks, et nad igäüks oma rada läheksid sünteesini" või teisitõelduna "mida sakslased võivad, võime meiegi. Mis iga rahvas endastmõistetavalt tohib, tohime meiegi, sest Jumal pole meid loonud asumaaks sakslasile ega alamaks seisuseks, kelle üle valitseb ajaloos alatasa esinev *arische Herrenschaft*". Kuigi Masing antagoneerus kõige saksapärasusega, oli tema taotlus sama mis Saksa kristlastel, kes taotlesid rassiteadlikumat kristlust, mis oleks vaba semiitlikest mõjudest. Masing taotles eestipäraselt kristlust, mis oleks vaba germaani mõjudest.

Boris Aareandi kiriku- ja teoloogiareformi põhialused jõudsid avalikkusse alles 1939. aastal "Rahvalehes" ilmunud artikliteeseria "Eesti kristluse probleemidest" vahendusel. "Eesti rahva eluseadus nõuab eestlaste religioossele tundele ka eestilikkude usukuju. Eesti kirikul peab eesti ülesanne olema. Eesti ülesandeks on aga praegu eelkõige eesti rahvusterviku loomine ja rahvustervikliku ideoloogia tegelik rakendus [---] Saksa oludes tekkinud ususteem ja sakslaste poolt tõlgitsetud kristlus ei või eesti rahva kirikus ja eesti rahva asja teenistuses muutumatult alalhoitud saada ... eesti kristlus peab kanduma vaid eesti oma mullastikust ja eesti oma õhustikust, et ta peab

oma raskuspunktidega asuma eesti rahvuskehas ... Nii seisab õieti mõistetud rahvuslik religioon Jumala loomingukorra ja selle igaveste seaduste tunnustamises, sellest tuletuvate kohustavuste ja normide äratundmises ja teenimises omaenda rahvusühiskondlikus ruumis – käesoleval juhul: eesti rahva kui Jumala loominguga jaoks töötamine ja elamine tema hüvanguks, õnneks ja igavikuks ... Rahvakiriku all kujutan ma kirikut, mis oma usulist jõudu ammutab eesti rahva enda hingest, rahva enda ajaloost ja olevikust, mitte aga ei laena usulisi elamusi ega usulist tõekspidamist Lutheri kaudu Saksamaalt. Oma rahvuskirik ei näe oma pühapaiku mitte kuski Juudamaal, vaid neil endi pühal kodumaal. ... Nii läheb rahvuskirikus eestlase tee Jumala juurde eesti rahva hinge ja vaimu läbi ... Iga

rahvale on Jumal annud oma rahvapärase viisi mõelda, tunda, armastada, miks siis ei peaks meie ka eestiliselt uskuma. Jumala juurde läheme ikkagi oma eesti hinge kaudu."

Kui siseminister Kaarel Eenpalu rääkis 1930ndate teisel poolel oma avalikult peetud kõnedes erilist eesti jumalast, siis Aareandi ja Masing piirdusid eesti hinge ja vaimuga, mille kaudu minnakse Jumala juurde. Intrigeeriv oli Aareandi kontseptsioon eestlaste rahvuskiriku pühapaikadest, mis on siin eestlaste endi "pühal kodumaal." Siin võib tunnetada haakumist Lydia Koidula isamaaluulega, kus poetess samastas kodumaa, paljukannatanud Kristusega. Kristus oli justkui reaalselt kohatav esivanemate verega immutatud maas. Eestlaste isamaa oli nagu rahvuslik sakrament.

Eesti rahvuse ja riigi pühadus

Eestlastel on olnud võimatu liituda suurrahvaste valitud rahva müütilise kontseptsiooniga. 1930ndatel hakati siiski rõhutama, et eestlased on rahvana püha. See uuslaadne religioosne natsionalism ei piirdunud ainult rahvuse ülistamisega, vaid pürgis aktiivselt seda ka üles ehitama. Sakslaste

lahkumise ja nende koguduste likvideerumise järel 1939. aastal oli tekkinud ajalooline situatsioon, et Eestis oli võimalik teostada esimest korda rahvuslikku kirikupoliitikat ja võtta suund tõeliselt rahvusliku eestlaste oma kiriku väljakujundamisele. Piiskop Johan Kõpu hinnanguil oli kirik muutunud puhtamaks ja pastorite kaader rahvuslikult monoliitsemaks, avades kirikule suure võimaluse uue rahvakiriku aate teostamiseks, et "meie kirik saaks tõsiselt eesti rahva kirikuks".

Üha enam hakkasid esile tulema ka viitamised rahvuslikule verele ja rahvuslikule usutunnistusele. Me kohtame neid näiteks tuntud vaimuliku Jaan Lattiku jutlustes. "Soome lahe kaldal piki ja risti Viru ja Virtsu rannikut üks väike rahvas, kelle soontes häälitseb ja nõrised soome soo rahvaste veri. See on põhjamine veri. Ei ole niisugune, kui on lõuna- ja

EELK esimene piiskop Jakob Kukk

hommikumaalaste sooni mööda tormav mahl, rahutu, ülekeev, kiiresti vahule minev ja samas rahunev. Põhjamaine, see tähendab, väliselt alati rahulik, ennast vaoshoidev, kuid silmale nägematult siiski nii soe ja nii muinasjutuliselt vaba ... Tugevad jäävad – see on jumalik seadus. Ei ole tähtis arv ega hulk, otsustab ikkagi vastupidavus ja materjal, millest koosneb puu. ... Praegu on aeg, kus rahvad vajavad tugevaid liikmeid. Jõuetute ajastu on ammu möödas. Nad jäävad edasitormavaile ja edasirühkivaile inimestele jalgu ... Aga me tunneme ka oma jumalikku eluõigust, mis Jumala poolt on ühele väikesele põhjamaa rahvale määratud. Teame, et kuulume oma sünni ja vere, oma hariduse ja saavutuste poolest Euroopasse ja mitte kuhugi mujale ... Põhjamaa rahvas ei satu Jumalaga nii kergesti vaenujalale ... Ainult laisku ja halbu ning viletsaid võitlejaid ei peeta ka Jumala riigis mees ... Oleme nende lapsed, nende elu, vere ja õiguse järglased ning pärijad. Meie soontes häälitseb eesti-soome tõu verehäääl ning jutustab, et oleme ka oma vanemate õnnistuse pärijad.”

Kodumaa ja riigi kaotus kommunistliku okupatsiooni tõttu tõi seetõttu kaasa omalaadse religioosse kriisi. Vaimulikud hakkasid sellele traumaatilisele kogemusele otsima abi vanatestamentlikust mõtlemisviisist, milles eestlased identifitseeriti juutidega ja Eesti Vabariiki muistse Iisraeli riigiga. Eesti pagulasluterlikud vaimulikud uskusid, et Eesti Vabariigil oli isenesest juba mingi igavikuline Jumalast määratud olemasolu väärtus. Selle vabaduse eeltingimuseks pidi aga olema elamine kristlike põhimõtete järgi, mida mõisteti ennekõike luterlikku kirikusse kuulumisena. Taolises poliitilises alateoloogias madaldati meelearanduse kui teoloogilis-religioosse mõiste sisu ja rakendati see jumalariigist mingi madalama eesmärgi teenistusse, kus Eesti Vabariigi

vaenlasest sai ka Jeesuse Kristuse vaenlane.

Luterlik rahvakirik oli aastasadu olnud eestlaste peavoolu kirik, mis tõsi küll hakkas muutuma siinse põhirahvuse eestlaste päris omaks rahvakirikuks alles 19. sajandi teisel poolel, saades ainuvõimaliku eesmärgina endale koha pärast EELK sündi 1919. aastal. Idee tõelisest rahvakirikust oli jätkuvalt kõigi kirikureformide innustaja. Ajaloolis-sotsioloogilises tähenduses oli luterlik kirik eestlaste jaoks ainumõeldav, ainusobiv kirikuvorm, sest eestlus on sündinud luterlikus kontekstis. Aga rahvakirik oli ka normatiivne, kirikureforme suunav eesmärk: kirik alles peab saama rahvakirikuks. Selleks peavad tal olema muidugi ajaloolis-sotsioloogilised eeldused, nimelt, et just luterlik kirik võiks olla ja saada rahvakirikuks, ja seda ka siis, kui kiriku mõjusfäär kitseneb.

Nõukogude Eesti luterlikus kirikus ei räägitud enam valjuhäälselt rahvakirikust, kuigi see oli eestlasi arvukuselt kõige rohkem ühendav institutsioon. 1980ndate lõpul ja 1990ndate algul, pärast seda, kui rahvas oli depressiivsele arenguteele asunud kiriku varjusurmast päästnud, tõusis rahvakiriku idee uuesti väga tugevalt esile. Aga siis rõhutati uuesti selle rahvakiriku rahvuslikku joont, et aidata kirikul sanktsioneerida ühiskonna rahvuspoliitilisi eesmärke. Rahvuspoliitika soosis ka rahvuslikke väärtusi rõhutavat kristlust. 1980ndate lõpul oli uuesti käes aeg rääkida rahvuste ülese kristluse ja kiriku asemel rahvusteadlikumast kristlusest ja kirikust. Eesti luterliku rahvuskehandi on moodustanud eestlased. Kui aga räägitakse luterlusest kui rahvakirikust, siis tähendab see pigem kirikupoliitilisi eesmärke. Rahvakirik on endiselt mõjuvõimas mõiste nende käes, kes tahavad saavutada kirikule suuremõdulisemat mõjusfääri Eesti ühiskonnas.

Riho Saard

Piiskop Jakob Kuke ametisseadmise päeval 5.juunil 1921, esireas vasakult välisminister Ants Piip, Roots kiriku peapiiskop Nathan Söderblom, riigivanem Konstantin Päts, piiskop Jakob Kukk, Soome kiriku Porvoo piiskop Jaakko Gummerus

Põhjamaade apostel Lars Levi Laestadius

Eestis saame rääkida üksnes *herrnhuutluse* ehk vennastekoguduse positiivsest mõjust meie kirikule ja sedagi valdavalt minevikus. Ent Soome usuline maastik on olnud rikas mitme kirikusisese äratusliikumise poolest. *Palvetajad, ärganud, evangeelsed ja lestaadiuslased* on kõik vähemalt poolteise sajandi pikkuse traditsiooniga. Viies luterlik äratusliikumine, mida tuntakse *Rahvamisjoni* nime all, sündis Soomes II maailmasõja järel.

Ühele võimsamale neist, lestaadiuslaste liikumisele alusepanijaks saanud Lapimaa praosti Lars Levi Laestadiuse (10.01.1800 - 21.02.1861) surmast möödub tänavu 150 aastat. Seetõttu on meilgi põhjust teda meenutada.

Pastor, botaanik ja usundiuurija

Laestadiuse elu oli sünnist surmani seotud Rootsi Lapimaa ja seal elavate laplastega (saamidega). Olles rahvuselt rootslane, pidi ta pastorina kolme rahvuse kokkupuutealal kasutama ka soome keelt. Kuna tegemist on väga hõredalt asustatud piirkonnaga, elasid inimesed seal üpris karmides tingimustes.

Laestadius sündis Arjeplogis, kirikukülal 77 km kaugusel kolkas. Lapsevoodist tõusnud ema olevat viinud poisilaplaste seljakotis talvel jala õpetaja juurde ristimisele. Teel tabanud neid lumetorm ning hange mattunud ema koos lapsega oli leidnud laplaste koer.

Isa, kes oli pärit Põhja-Rootsi tuntud vaimulike suguvõsast, oli hõbedakaevanduse juhataja, kuid kahjuks viinaveega ja seetõttu elas pere üsna vaeselt. Kui poolvend isa esimesest

abielust sai pastorikoha Lapimaa, hoolitses ta ka oma noorimate vendade Levi ja Petruse eest, et nad said astuda Härnösandi gümnaasiumi, mille järel mõlemad õppisid Uppsala ülikoolis teoloogiat.

Lars Levi oli huvitatud ka botaanikast. Ta uuris põhjalikult Lapi loodust ja temast oleks võinud saada ka kuulus taimeteadlane. Taimede uurimisega tegeles ta pastoriametiski ning saavutas sellel alal isegi rahvusvahelise tunnustuse. Kogu Laestadiuste suguvõsa paistis silma erilise andekusega, millele lisandus suur armastus karmi Põhjamaa ja selle vaese rahvas vastu.

Lars Levi Laestadius ordineeriti vaimulikuks 1825 ja sai järgmisel aastal pastorikoha Rootsi põhjapoolseimas kihelkonnas Kaaresuvas, kus soomlastest uusasukate kõrval elas sadu laplastest põdrakasvatajaid. Ta võttis oma ametit väga tõsiselt, rändas ringi mööda kogudust, õpetas inimesi küllades ja oli nõudlik leeritulistajate teadmiste suhtes. Selle töö tulemusena pääses Kaaresuvas peagi Rootsi Lapimaa parimate kihelkondade hulka kirjaoskuse ja ristiusu tundmisega. Usundiuurijana kirjutas Laestadius ka saami mütoloogiat käsitleva teose „Lapimaa mütoloogia fragmendid.“ See kõik löi eelduse tulevasele äratusele.

Ärkamine

Laestadius noomis Lapimaa rahvast karmilt nende pattude pärast, milleks olid eelkõige joomine, salakaubandus ja põdravargused. Kuid esialgu tulutult. Pärast seda, kui 1839.aastal suri ta väike poeg ja ka ta ise oli surmasuus, hakkas Laestadius usuasju ja oma ametipidamist nägema hoopis uues valguses. Sisemiste ahastuste ajal kõndinud ta nii palju ümber ühe mäe, et sinna jäänud jäljed sisse. „Õpetaja otsib teed taevasse,“ ütlesid lihtsameelsed laplased ning teda hakati kutsuma kõndija Lassiks.

Laestadiuse pöördumiseks loetakse aastat 1844, kui Asele koguduses jutlustades tuli tema jutule üks lapi noorik, kes oli saanud äratust kuulsat usumeest pastor Brandelli külastades. Laestadius võrdles Lapi Mariat selle Maarjaga, kes istus Jeesuse jalge ees teda kuulates. Maria lihtne tunnistus oma kogemustest koos Issandaga käimisest jättis talle kui vaimulikule sügava jälje. Laestadius tunnistas, et sellel õhtul koitis tallegi valgus ning ta sai tunda taevaliku rõõmu eelmaitsset.

Sellest peale oli Laestadiuse jutlustes uus vägi. Ta noomis Ristija Johannese kombel rahvast endisest veelgi jõulisemalt ja kutsus neid meelesparandusele. Nõue pöördumise vajalikkusest jagas kuulajad, nagu sellisel juhul alati, kahte leeri. Laestadius tegi vahet elava ja surnud usu vahel. Ta kuulutus oli suur rõhk äratuse kogemusel ning inimese südames ja südametunnistuses toimival usul. Jutlustades ja hingehoidjana toimus ta Lutheri nõuande kohaselt: kuuluta käsku nii kaua, kuni ei jää enam mingit lootust, ja alles siis kuuluta armu.

Laestadiuse otsekohene kõne tühendas alguses kirikud, kuid vähehaaval hakkas rahvas sinna tagasi tulema. Mõnigi andis karskustootuse, teised mõtlesid tõsiselt isiklikule päästmisele. 1846.aasta kevadel algas laialdane äratus, mis ulatus üle terve Lapimaa ja levis nii Rootsis, Soomes kui ka Norras. Kogu Tornio jõe org muutus peaaegu täielikult alkoholivabaks piirkonnaks.

1849.aastat kuni surmani 1861 oli Laestadius Pajala

koguduse pastoriks ja sinna on ta ka maetud. Sealgi tuli paljude inimeste ellu suur muutus. Liikumine levis Soomes üha laiemale lõuna poolegi, Karjala kaudu kuni Ingerimaani.

Ilmikuulutajad

Kuulutajate vendade tegevus ja vaba tunnipidamine oli tollal keelatud. Lubatud oli vaid jutluseraamatust ettelugemine. Sellele vaatamata koolitas Laestadius välja paarkümmend usule tulnud meest, kellest said rändavad koolmeistrid ja ilmiklugijad. Ta maskeeris seda tegevust karskusseltside nime ja silte kasutades. See oli lubatud, sest ka riik oli hädas meeletu joomisega.

Esiolgu kasutasid ilmikvennad peamiselt Laestadiuse kirjutatud jutlusi, kuid hiljem omandasid juba oskused ja kogemused ka ise vabalt kuulutada. Ühest neist, Juhani Raattamaast sai tema töö jätkaja ja äratusliikumise juht juba Laestadiuse enda eluajal. Raattamaal oli erakordselt suur autoriteet ja ta suutis aastakümneid seda laialdast liikumist edukalt koos hoida.

Eelmisel sajandivahetusel hakkas aga lestaadiuslus Soomes hargnema eri rühmadeks. Tänapäevane suurim ühendus on nn *vanapärase lestaadiusluse*, kuhu kuulub üle 100 000 liikme. 1934.aastal eraldus sellest *Rahu Sõna* nime kandev ühendus praegu umbes 20 000 liikmega. *Lestaadiusluse esiklaste* nime kandvas liikumises on umbes 30 000 inimest. Kõige väiksem on *uusärkamise* nime kandev rühmitus vaid 3000 liikmega.

Laestadiuse õpetus

Laestadiuse õpetuses on kesksel kohal nn armujärjestus:

Jumala viha all olnud inimene saab armu leides armumärgi ning sünnib uuesti. Jumala Sõna kuulutus toob inimeses esile armu kogemuse. Lestaadiuslased rõhutavad kõigi usklike üldise preesterluse põhimõtet. Usklike omavahelises ringis praktiseeritakse vastastikust pattude andeksandmist Jeesuse nimes ja veres. Loomulikult kaasneb sellega andekspalumine, võlgade tasumine, ülekohtu heastamine jne.

Praktikas on lestaadiuslased üsna konservatiivsete vaadetega, kes ei tunnista ka naisvaimulikke. Nad vastustavad aborti ja rasestumisvastaseid vahendeid, mistõttu nende pered on reeglina väga lasterikkad. Isegi televiisori omamine oli lestaadiuslaste peredes kaua taunitud. Samas on nad väga ühtehoidvad. Oma igasuvistele vaimulikele suurkogunemistele tuleb kohale kümneid tuhandeid inimesi, loomulikult koos peredega.

Kristuse-keskne kuulutus

Kakskümmend aastat tagasi oli mul võimalus osaleda lestaadiuslaste Lahti piirkonna kevadisel suurkogunemisel. Kolm päeva oli kogu vana koolimaja nende käsutuses. Kuna tuldi tervete peredena, oli kohal palju noori ja lapsi. Imestas see, kuidas vanad ja noored nii üksmeelselt koos olid. Esimesel kogunemisel loeti alustuseks Laestadiuse jutlust ja sellele järgnenud noortele mõeldud tunnis andsid vanad vennad neile nõu. Nägin noori, kes pisarsilmil eestpalvet palusid ja armukuulutust vastu võtsid. Ei olnud vaja mingit erilist kutset ega sundi eestpalvele. Piisas vaid Kristuse-kesksest kuulutusest.

Lestaadiuslased ja Eesti

Soome äratusliikumiste ajaloo hea tundja professor Jouko Talonen, kes on ka Raplas käinud, väidab, et 19.sajandi lõpul peeti Peterburis lestaadiuslaste palvemajas ka eestikeelseid tunde ning sealtsaadiu joudis see äratusliikumine edasi Narva ja selle ümbrusse. Juba tsaariajal on eesti keelde tõlgitud ja trükitud Laestadiuse jutlusi.

1938.aastal ilmus eestikeelses tõlkes Kaarlo Castreni raamat „Põhjamaa suur ärataja Lars Levi Laestadius“. Meie taasiseseisvuse ajal on Eestis tegutsemas ja töötamas mitmed lestaadiusluse erinevate liikumiste esindajad.

Kalju Kukk

Juhani Raattamaa (1811-1899)

Laestadiuse esimene töökoht Karesuvanto kirik Rootsi Lapimaal

Luuletus

*Oh rõõm, oh rõõm, mul on Jumal
Ja tohutu valgus mul vastu sealt kumab.
See on mu lootus ja ootus ja tulevik,
Jäägu kaugele maha must minevik.*

*

*Jumal, ei Sinult ma midagi küsida julge!
Elu ju minu tahtmise järgi ei kulge.
Sina annad selle, mis parim on mulle.
Tahan olla tänulik kõige eest Sulle.*

*

*Kui oma pesast julgen minna ma välja,
Siis Jumala abiga sirgeks ajan selja.
Ükskord peab lõppema valu ja hirm,
Kurjus mu ümbert ja rünnaku virn.*

*

*Päike on olemas ka pilve taga,
Oskaks vaid olla rahul ja vaga.
Armujal halastust saan ju paluda
Temalt, et pilv mu kohalt võiks kaduda.*

*

*Enne tõusu on alati langus,
Kord ometi tuleb ka valgus.
Üks on, kes inimest ei jäta hätta.
Tema teab, millal aeg on võtta.*

*

*Lõpuks ometi kevad on saabunud,
Külmus ja pimedus aeglaselt laabunud.
Kahjuks see kõik on toimunud õues,
Toimuks see ometi ka minu põues.*

*

*Miks peaksin võitlema, kui mu eest
on võideldud?
Kolgata ristil kogu patt on söideldud.
Sellest maailm võiks vaba ja õnnelik olla.
Et Jeesus saaks ometi kuningaks tulla.*

Koguduse liige Mary

Nelja "Teeme ära" talgupäevaga lammutati kiriku aias olnud kõrvalhoone

Koguduse teated

Pühapäeviti kell 12 **armulauaga jumalateenistus**

Esmaspäeviti kell 17 **palveosadus inglisaalis**

Kuu I ja III neljapäeval kell 17 **piiblitund inglisaalis**

Kuu II ja IV laupäeval kell 12 **vennastekoguduse kuulutustund**

Koguduse kantselei avatud T-R kell 9-15, P ja kirikupühadel enne ja pärast jumalateenistust, telefon **48 55 470**, e-post: **rapla@eelk.ee**
kodulehekül **www.eelkrapla.ee**; Skype: **eelkrapla**
juhatause esimees Raivo Erm **51 30 212**
õpetaja Mihkel Kukk **48 68 144; 55 650 722**

Fotod: Henri Kaukver, Mihkel Kukk, Arvo Kuldkapp, Edmund Laugasson, Ksenja Ozolina, Siim Solman ja erakogud
Toimetaja Ilme Veetamm, küljendaja Edmund Laugasson